

Kādos gadījumos valde drīkst nepildīt dalībnieku lēmumu

Ernests Valainis, SIA "Zvērinātu advokātu birojs Magnusson", zvērināta advokāta palīgs

Kapitālsabiedrības valde ikdienā regulāri saskaras ar dalībnieku sapulces lēmumiem. Vairumā gadījumu to izpilde ir formāla un nerada jautājumus, tomēr nereti praksē gadās, ka valdes rīcībā nonāk lēmums, kura īstenošana sabiedrībai radītu zaudējumus, būtu pretrunā ar likumu vai statūtiem vai citādi apdraudētu sabiedrības intereses. Rakstā skaidrojam, kā nošķirt valdes locekli no dalībnieka, ko nozīmē dalībnieku lēmuma saistošais spēks un kas izslēdz valdes locekļa atbildību.

Dalībnieks un valdes loceklis – nošķiršana

Lai izprastu, kāpēc valdei var būt tiesības atteikties izpildīt dalībnieku lēmumu, vispirms jāatgādina abu institūciju atšķirīgais tiesiskais statuss un funkcijas. Kapitālsabiedrības dalībnieks ir persona, kurai pieder sabiedrības kapitāla daļas vai akcijas un kura ir ierakstīta dalībnieku (akcionāru) reģistrā. Dalībnieks īsteno savas tiesības galvenokārt caur dalībnieku sapulci, kas ir sabiedrības augstākā lēmēj institūcija. Dalībnieks nav sabiedrības amatpersona un parasti neatbild par sabiedrības ikdienas darbību.

Savukārt valde saskaņā ar Komerclikuma (KL) [221.panta](#) 1.daļu ir sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību. Valdes locekļa attiecības ar sabiedrību ir uzticības amata attiecības, un šo pieeju konsekventi apstiprina arī Senāta prakse, atzīstot, ka valdes locekļa amats pēc savas dabas ir uzticības amats. Valdes loceklim saskaņā ar KL [169.panta](#) 1.daļu savi pienākumi ir jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam. Tas nozīmē pienākumu atbildēt arī par vieglu neuzmanību, un tiesu prakse šo standartu piemēro, vērtējot valdes locekļa atbildību par sabiedrībai nodarītiem zaudējumiem, – tas atzīts arī Senāta spriedumā lietā SKC-207/2015.

Funkciju nošķiršana ir būtiska – dalībnieki formulē sabiedrības gribu, bet valde to praktiski īsteno, atbildot par to, lai šis process noritētu likumā noteiktajos ietvaros.

Dalībnieku lēmuma saistošais raksturs

Vispārīgais likuma princips paredz, ka dalībnieku sapulces lēmums valdei ir saistošs. Saskaņā ar KL [216.panta](#) 3.daļu dalībnieku lēmums attiecībā uz sabiedrību, tās padomes un valdes locekļiem, revidentu un dalībniekiem ir spēkā ar tā pieņemšanas brīdi, ja lēmumā vai likumā nav noteikts cits spēkā stāšanās termiņš.

Atsaukšanās uz dalībnieku lēmumu neatbrīvo valdes locekli no atbildības kreditoru priekšā, ja lēmuma izpilde bija prettiesiska

Turklāt KL [223.panta](#) 4.daļa noteic, ka attiecībā uz sabiedrību valdes locekļiem jāievēro pārstāvības ierobežojumi, kas noteikti tostarp dalībnieku sapulces lēmumos. Līdz ar to, ja dalībnieku sapulce likumīgā kārtībā ir pieņēmusi lēmumu tās kompetencē esošā jautājumā, valdes pienākums parasti ir šo lēmumu izpildīt.

Tomēr šis princips nav absolūts. Valde ir patstāvīga sabiedrības institūcija ar saviem pienākumiem un savu atbildības režīmu, un tā nav atbrīvota no pienākuma izvērtēt saņemtā lēmuma tiesiskumu.

Arī zemāko instanču tiesu prakse apstiprina, ka valdei ir pienākums pārliicināties par dalībnieku pieņemtā lēmuma tiesiskumu, nevis to akli izpildīt.

Kas izslēdz valdes locekļu atbildību

Valdes locekļu atbildības jautājums uzskatāmi parāda, kāpēc tiesības atteikties izpildīt prettiesisku lēmumu ir tik būtiskas.

KL [169.panta](#) 4.daļā ir noteikta īpaša atbildības izslēgšana: valdes un padomes loceklis neatbild par sabiedrībai nodarīto zaudējumu, ja viņš rīkojies labā ticībā dalībnieku sapulces likumīga lēmuma ietvaros. Uzsvars uz vārdu “likumīga” ir izšķirošs. Ja lēmums ir prettiesisks, atbildības izslēgšana nedarbojas, un valdes loceklis atbild par zaudējumiem tāpat kā par jebkuru citu prettiesisku rīcību. Tiesu prakse to apstiprina, norādot, ka valdes loceklis neatbild, ja rīcība bijusi pamatota ar kapitāla daļu turētāja likumīgu lēmumu, bet, ja lēmums bijis prettiesisks, atbildība iestājas.

Turklāt KL [170.panta](#) 2.daļas 3.punkts paredz, ka sabiedrības kreditoram ir tiesības celt prasību pret vainīgajām personām sabiedrības labā arī tad, ja zaudējums nodarīts, pildot dalībnieku sapulces vai padomes lēmumu. Tas nozīmē, ka atsaukšanās uz dalībnieku lēmumu neatbrīvo valdes locekli no atbildības kreditoru priekšā, ja lēmuma izpilde bija pretiesiska.

Valdes tiesības apstrīdēt lēmumu attiecas uz situācijām, kad lēmums skar sabiedrības tiesiskās intereses, nevis tikai valdes locekļa personiskās intereses

Senāta praksē konsekventi atzīts, ka valdes loceklim kā sabiedrības uzticības personai, kam uzticēta svešas mantas pārvaldīšana, jāsekmē sabiedrības mērķu sasniegšana. Šī uzticības amata daba pati par sevi pieprasa patstāvīgu izvērtējumu un neļauj valdes loceklim slēpties aiz formāla dalībnieku lēmuma esības. Vienlaikus jāatzīmē, ka valdes loceklim likums nepiešķir tiesības apstrīdēt lēmumus, kas skar tikai viņu pašu personiski. Senāta praksē norādīts, ka valdes loceklim KL [217.pants](#) nepiešķir subjektīvas tiesības apstrīdēt sabiedrības dalībnieku vienbalsīgu lēmumu par viņa atcelšanu no amata, – šādā gadījumā prasība ceļama vispārējā prasības tiesvedības kārtībā.

Arī jaunākajā tiesu praksē apstiprināts, ka atceltajam valdes loceklim nav prasījuma tiesību par atjaunošanu amatā, jo amats ir uzticības amats un tiesa nevar uzspiest sabiedrībai uzticību zaudējušu valdes locekli. Līdz ar to valdes tiesības apstrīdēt lēmumu attiecas uz situācijām, kad lēmums skar sabiedrības tiesiskās intereses, nevis tikai valdes locekļa personiskās intereses.

Ieteikumi komersantiem

Jāatceras, ka valde nav dalībnieku gribas mehānisks izpildītājs. Kā patstāvīgai sabiedrības institūcijai, kuras locekļi atbild par savu rīcību pēc krietna un rūpīga saimnieka standarta, valdei ir pienākums izvērtēt katra saņemtā dalībnieku lēmuma tiesiskumu un tā atbilstību sabiedrības aizsargājamām interesēm. Vispārīgā prezumpcija ir dalībnieku lēmuma saistošs raksturs, taču tā nav piemērojama, ja lēmums ir pretrunā ar likumu vai statūtiem, aizskar imperatīvās tiesību normas, ir pieņemts, būtiski pārkāpjot

procedūru, vai tā izpilde acīmredzami kaitētu sabiedrības interesēm.

Vienlaikus valdes tiesības atteikties izpildīt dalībnieku lēmumu nav neierobežotas un nav interpretējamas kā valdes rīcības brīvība noraidīt jebkuru neērtu lēmumu. Īpaši uzmanīgi vērtējams arguments par lēmuma “ārpuskompetenci”, jo KL [210.panta](#) 2.daļa dalībnieku iejaukšanos valdes kompetencē pieļauj, nostādot dalībniekus solidāras atbildības priekšā. Robežas nosaka tiesu prakse – dalībnieki drīkst pieņemt lēmumus valdes vietā, bet nedrīkst pārņemt pašu valdes izpildfunkciju, un šīs tiesības ir cieši saistītas ar dalībnieku iespēju atsaukt pašu valdi.